

Pravá a nepravá trojčlennosť sociálneho organizmu

Rudolf Steiner

článok vyšiel 13. novembra 1921 v týždenníku „Das Goetheanum“

z nemeckého originálu preložil Andrej Szolgay

Ekonomický chaos strednej a východnej Európy prináša vedúcim kruhom západných krajín istý druh politickej nočnej mory. Boja sa, že ich všeobecný úpadok strhne so sebou. Kto dokáže tento strach nezaujato pozorovať, ten v ňom rozpoznáva bezradnosť spravovania verejných záležitostí.

Ich bezradnosť má svoje korene v nedostatku vôle hľadiť pod povrch chodu verejného života. Pociťujú k tomu odpor, pretože sa domnievajú, že by tak mohli zbadať problémy, ktoré nemožno zvládnuť prostriedkami, na ktoré si zvykli. Organizujú kongresy a konferencie a považujú vopred za samozrejmé, že aj pri nich sa myslí len na navyknuté prostriedky.

Ale tieto prostriedky budú musieť každopádne zlyhať, lebo nepostihujú sily, ktoré vládnu v hĺbkach života národov. A tieto hĺbky dnes formujú otázky, ktoré znepokojujú svet. Na základe poznania týchto otázok by bolo potrebné zaoberať sa tým, čo v oných hĺbkach volá po zmene prístupu k životu.

Ľudstvo bolo skrze svoj náhľad na chod sveta vytrhnuté zo skutočného života. Práve v tých najpraktickejších otázkach sníva o cieľoch, ktoré sa v behu skutočnosti musia rozpadnúť na prach. K ozdraveniu pomerov môže viesť iba bdelé pozorovanie tejto skutočnosti.

Všetok politický a ekonomický život má nakoniec svoje korene v duchovnom živote. Ako ľudia myslia, tak konajú. Ale do konania môžu vtekať zdravé sily len vtedy, keď má duchovný život svoju zdravú potravu. Táto potrava mizne vtedy, keď duch popiera sám seba. Keď vo svojich vonkajších prejavoch neukazuje sám seba, ale vyjadruje len bezduchosť.

Do tohto stavu bolo uvrhnuté novodobé ľudstvo. Ľudia si zvykli na to, že netvorí pre ducha z ducha samotného, ale že len prostredníctvom ducha vyjadrujú bezduchosť, materiálnosť života. Kto však hľadá pravdu touto cestou, tomu sa ona nakoniec úplne stratí, pretože pravda chce byť z ducha utváraná aj vtedy, keď vťahuje materiálne procesy života do svojej oblasti.

Hľadanie pravdy, ktoré nedokáže prameniť z ducha, dospeje nakoniec nutne k fráze. A fráza je dnes znamením verejného života. Politické strany vytvárajú frázy. Agitujú frázami, frázami oslovujú vieru.

Fráza postráda miazgu ducha, preto ona nikdy nebude môcť rozprúdiť krv v realite života. Ale fráza omamuje a vťahuje ľudské duše do svojho zakliatia. Duše veria, že by prostredníctvom frázy mohli ovládnuť verejný život. Človek však nikdy nedosiahne ozdravenie, kým dostatočne veľký počet ľudí nerozpozna životnú neplodnosť frázy. Kým to nenastane, nebude možné vidieť príčiny súčasných chorôb jednotlivých národov. Budeme vidieť, ako je životná realita pohltená valutovým chaosom, ale pritom sa iba bude straníckymi frázami rečniť o „zlepšení pomerov“.

A keď sa fráza stane vládkyňou duchovného života, potom ona nedovolí vzísť tej pravde, ktorá by mala vládnuť v politicko-právnom živote. Vzájomné správanie sa ľudí nemôže prijať právnu podobu, pretože právo musí zapustiť svoje korene v pocitoch. Fráza však necháva cit vyschnúť. Právo sa stáva konvenciou. Konvencia je v oblasti politicko-právnej družkou tej frázy, ktorá sa realizuje v oblasti duchovnej.

Konvencia môže viesť svoju životu odcudzenú existenciu v mŕtvych zákonoch a vládnych opatreniach. Skutočný život potrebuje v sociálnej oblasti právo, ktoré zapustilo v dušiach svoje korene, rovnako, ako si duchovný život vyžaduje ducha - ktorý však pod vládou frázy zakrnieva.

V hospodárskom živote sa pod vplyvom frázy a konvencie namiesto skutočnej praxe rozvíja rutina. A táto rutina dnes naozaj ovláda ekonomickú stránku ľudskej existencie. Hospodársky život sa nerozvíja v harmónii s ostatnými potrebami ľudského života. Postupne sa stal elementom existencie, ktorému sa človek oddáva len preto, že musí žiť, ale zároveň ho nezačleňuje do celkového životného priebehu. Keď duchovný a právny život pravdivo formujú zmýšľanie, potom v ekonomickej oblasti vzniká pravá životná prax. Keď sa však ľudia v hospodárskom živote zaoberajú len čisto materiálno-technickou manipuláciou, potom vzniká bezkrvná, bezcitná rutina. Pod vládnucim vplyvom rutiny bežia procesy ekonomického života ako automatický mechanizmus a vťahujú samotný ľudský život do svojho kolobehu.

Pod ťarchou moci tejto rutiny v hospodárskom živote stoná súčasné ľudstvo. Kvôli nej pustne pravý cit pre právo; kvôli nej vzniká ľahostajnosť voči duchovnu a sklon opájať sa frázami. Pretože v živote nielen príčina vytvára nejaký následok, ale aj dôsledok pôsobí späť na to, čo ho spôsobilo. Fráza a konvencia tlačia k rutine; rutina nechá bujniť frázu a zároveň necháva upadať srdečné ľudské spolužitie založené na oplodňujúcich právnych citoch do bezcitnej, život ochromujúcej konvencie.

Rozdelenie sociálnych organizmov na tri časti vzniklo pod tlakom moderného života, ktorý sa vyžíva prostredníctvom fráze, konvencie a rutiny. „Trojčlennosť sociálneho organizmu“ by chcela toto rozdelenie na tri časti prekonať. Niektorí je vyčítajú, že ona by chcela to, čo je sociálnou jednotou, rozdeliť. Ona chce presný opak. Chce to, lebo verí, že má poznanie o tom, že pod oným úsilím o jednotu, s ktorým ju dávajú do protikladu, sa vytvára rozdelenie sociálneho života na tri časti: na frázu, konvenciu a rutinu. Tomuto trojakému rozdeleniu možno odpomôcť len prostredníctvom zdravého spolupôsobenia troch článkov sociálneho organizmu. Fráza musí prostredníctvom impulzov slobodného duchovného života rozpoznať svoju odcudzenosť skutočnosti; konvencia musí skrze ozdravenie citu pre právo rozpoznať svoju životnú chladnosť, rutina musí cez mechanizovanie existencie rozpoznať svoju neplodnosť. Životaschopná je existencia len skrze pravdu v duchu, právo v spolužití ľudí a skutočnú prax v hospodárskej činnosti. Ako trpí celý organizmus jednotlivého človeka, keď sú jednému jeho článku upreté životné podmienky, tak ani sociálny organizmus nemôže prosperovať, keď duchovný život pustne vo frázach, právna konvencia vymiera a ekonomika sa mechanizuje skrze rutinu. Niečo také už bolo vyjadrené aj v slávnom starorímskom podobenstve: ľudstvo obzvlášť trpí tým, že jeho vodcovia sa proti tomu prehrešujú. Ale už aj toto podobenstvo sa stalo frázou.